

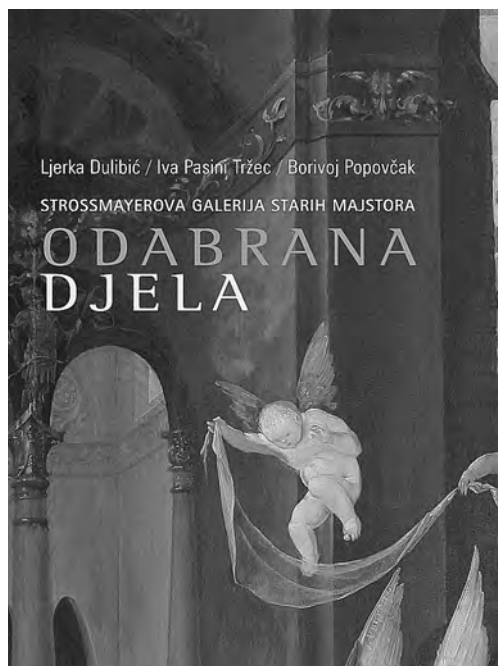
Sanja
Cvetnić

Užitak, i gledanja i čitanja

LJERKA DULIBIĆ, IVA PASINI TRŽEC, BORIVOJ POPOVČAK,
Strossmayerova galerija starih majstora: odabrana djela /
The Strossmayer Gallery of Old Masters: Selected Works,
Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2013., 224 str.
ISBN 978-953-154-198-5

Izdavačka jadikovka oko malih potpora i osiromašena tržišta postala je gotovo nova vrsta usmene književnosti, pa ipak objava knjiga – čak i onih stručnih – vrlo često vrvi brzopletostima, previdima, nezgrapnim greškama i drugim propustima koji obezvrjeđuju i ono što uspije biti objavljeno. Propusti su najčešće vezani uz nedostatak uredničke, redaktorske i lektorske dionice jer se u pomami da knjige budu objavljene u svrhu napredovanja njihovih autora ili autorā, da se novci “opravdaju” ili da se “stigne” na neki sajam knjiga, u žurbi zanemari ili čak preskoči neki od tih često prešućenih, a iznimno važnih ulomaka izdavačkoga posla.

Nasuprot tomu, kada čitatelj prvi put prihvati u ruku knjigu *Strossmayerova galerija starih majstora: odabrana djela* Ljerke Dulibić, Ive Pasini Tržec i Borivoja Popovčaka, ova mu se odmah otkriva kao vrlo njegovano i dobro promišljeno izdanje. Njegov urednik je akademik Vladimir Marković. Od formata do reprodukcija (pa i odabira papira), sve je usklađeno tako da gledatelj doista kroz knjigu izbliza zaviri u odabrana djela Strossmayerove galerije, upozna ih i otkrije neka nova značenja, pa se u živom susretu s djelima s puno više razumijevanja prepusti užitku. Poziv na osvježeno promatranje postaje razvidan već od naslovnice. Umjesto dobro poznatih zvijezda iz zbirke Strossmayerove galerije starih majstora (poput slika Majstora slike *Virgo inter Virgines* ili Federica Benkovića),

koje smo do sada viđali kao obveznu pratnju publikacijama ili promotivnim materijalima Strossmayerove galerije, za naslovnicu je odabran “nepotrošeni” detalj sa slike *Rođenje Isusovo i Poklonstvo pastira* (oko 1530.) flamanskoga majstora, a koju prati zanimljiva atributivna zavrzlama. Ona je ovdje napokon i razriješena, i to prijedlogom Majstora Nošenja križa iz Douaia, moguće Majstora J. Kocka. Detalj anđela, čiji je let više nalik skoku na trampolinu nego lepršanju, ističe vješto slikani prozirni veo u njegovoj desnici. Na

slici, kada je prikazan cijeli kadar, on štiti sićušno Novorođenče, ali na naslovnici, kao detalj, djeluje kao dramaturška najava otkrivanja velova, odnosno razotkrivanja tajni odabranih slika (i jedne skulpture) iz zbirke. Osim posjetitelja šarolikih predznanja, izdanje *Strossmayerova galerija starih majstora: odabrana djela* namijenjeno je i stručnjacima, jer se u njoj povjesničari umjetnosti, muzeolozi (pogotovo koji se bave poviješću zbirke) i drugi zainteresirani stručnjaci mogu susresti s brojnim novim informacijama. One su rezultati sustavna praćenja literature, suradnje s restauratorima (Hrvatski restauratorski zavod godinama skrbi o zaštiti i obnovi djela) i vlastitih istraživanja autora izdanja, Ljerke Dulibić, Ive Pasini Tržec i Borivoja Popovčaka. Znanstveni aparat također je osmišljen tako da izdanje može poslužiti daljnjim istraživanjima: osim bilježaka uz pojedine studije, cjelokupnu bibliografiju za izdanje i kazalo u njemu izradila je knjižničarka Strossmayerove galerije Indira Šamec Flaschar. Jeremy White je

preveo na engleski jezik cjelokupni tekst (*The Strossmayer Gallery of Old Masters: Selected Works*) i on teče usporedo s hrvatskim. Različita duljina hrvatskoga i engleskoga teksta domišljato je iskorištena i umjesto nelagodnih bjelina čitatelju su ponuđeni detalji s *odabranih djela* (prijelom Laserplus d.o.o.), koji otkrivaju rukopis i paletu pojedinoga slikara, a u slučaju Carpeauxove portretne biste drugi pogled na nju, pa se i u tom smislu pogled obogaćuje. Umjesto jednoga informativnog snimka i jednoga očišta čitatelju je pruženo više njih, razotkrivajući im tako slojeve. Osim fotografije iz Fototeke Strossmayerove galerije, za ovo ih je izdanje snimio Goran Vranić.

Nakon predgovora ravnatelja Borivoja Popovčaka, koji ukratko podsjeća da je izdanje potaknuto proslavom 150. obljetnice osnutka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (1861. – 2011.) a objavljeno je uoči godišnjice osnutka Strossmayerove galerije (1884. – 2014.), na mjestu uvoda prenesen je cjeloviti govor kojim je osnivač,

→

Jean Antoine Gros,
Madame Récamier, oko 1825.,
Strossmayerova galerija,
(SG36)

←

Fra Agnelico,
*Stigmatizacija svetoga
Franje Asiškog i smrt svetoga
Petra Mučenika*, 1430.-1440.,
Strossmayerova galerija
(SG34)

biskup Josip Juraj Strossmayer, otvorio galeriju 9. studenoga 1884. godine. Premda je on već objavljen, Strossmayerov govor pridonosi obljetničkom značenju izdanja. Osim toga, ovdje je kritički priređen (i preveden na engleski): opremljen je komentarima koji identificiraju djela iz zbirke spomenuta u govoru, cijenu za koju su nabavljena i put nabave, bilježi nove atribucije, relevantnu literaturu, podatke o osobama kojima Strossmayer zahvaljuje i kratko upućuje na potonju sudbinu zbirke te njezino sužavanje isključivo na zbirku starih majstora, što sve opravdava ponovni tisak. U svjetlu nedavno otkrivenih zbirki suvremenih umjetnika, ali koje su sakupili politički *stari majstori*, dirljivo je pročitati biskupove riječi: “Poslije ovoga hvala dobromu narodu našem, koji se u velikoj materijalnoj nuždi i stisci nalazi, pa ipak

od usta svojih otkida, kad se o tome radi, da se znanstveni i kulturni zavodi stvaraju. Bog blagoslovio naš narod!”

Odabrana djela različita su prema vremenu nastanka, od 15. do 18. stoljeća. Njihovi autori pripadaju različitim ambijentima – talijanskim školama (Siena, Firenca, Ferrara, Venecija, Rim, Milano), s posebno istaknutim hrvatskim umjetnicima zvanima *Schiavoni*, koji su se u njima školovali i živjeli (Lovro Dobričević i Federico Benković), potom flamanskim (Douai, Tournai, Antwerpen, Bruxelles), njemačkim (Augsburg), nizozemskim (Delft) i francuskim školama (Pariz) s njihovim švicarskim odvjetkom (Ženeva) – te različitim stilskim razdobljima (od kasne gotike do realizma 19. stoljeća). Odabrana djela razlikuju se namjenom: to su sitnoslike u molitvenoj knjizi, oltar-

ni poliptisi, portreti (slike i skulptura), krajolici te slike za privatnu pobožnost, a u zbirku Strossmayerove galerije prispjeli su ne samo darom Josipa Jurja Strossmayera nego i drugim putevima, kroz donacije i kupnju. Zbog raznorodnosti razdoblja, škola, mjesta, tema i namjena, katalog je zahtjevno zamišljen kao niz od dvadeset i sedam samostalnih studija. Ono što povezuje odabrana djela (a njih je više od broja studija) jest prije svega vrsnoća, a potom i obrađenost u povijesnoumjetničkoj literaturi ili pak prihvaćena i potvrđena atributivna novina u odnosu na prethodne kataloge, te prema tim parametrima predstavljaju *odabrana djela* Strossmayerove galerije starih majstora. S obzirom na prijašnje odabire, novina je mnogo u imenima, u vrsnoći obavijesti koju kataloške studije pružaju, a razmjerno je i veća zastupljenost djela francuskih umjetnika nego što je to do sada bilo uobičajeno, pa se i taj dio zbirke ovim izdanjem predstavlja kao neki as-iz-rukava ili barem skriveno blago. Naglašavam raznolikost umjetnikā, a onda posljedično i problematskih pitanja koja se za svako prikazano djelo otvaraju, jer su studije zahtjevno zasnovane i slijede strukturu suvremenih kataloških članaka sa svim relevantnim podacima o nabavi, autoru, atributivnoj povijesti, restauratorskim zahvatima i kritičkom osvrtu na literaturu o djelu, što je ambiciozno postavljen zadatak. Njemu u potpunosti odgovara jedanaest kataloških studija Ljerke Dulibić (za slike *Bogorodica s Djetetom* Stefana di Giovannija di Consola poznatijega kao Sassetta; *Stigmatizacija svetoga Franje Asiškoga* i *smrt svetoga Petra Mučenika* Fra Angelica;

Krist i donator Lovre Dobričevića; *Bogorodica s Djetetom i svetima Franjom i Jeronimom* Biagia D'Antonija /Tuccija/; *Sveti Benedikt* i *Sveti Augustin* Giovannija Bellinija; *Izgon Adama* i *Eve iz raja* Mariotta Albertinellija; *Sveti Sebastijan* Vittorea Carpaccia; *Krist u Getsemanskom vrtu* Taddea Zuccara; *Sveti Juraj ubija zmaja* Cavaliera d'Arpina; *Krajolik I* i *Krajolik II* Antonija Francesca Peruzzinija /?/; *Abraham žrtvuje Izaka* Federica Benkovića), osam studija Iva Pasini Tržec (za četiri sitnoslike iz *Brevijara Ercolea I. d'Este* Mattea da Milana; *Četrnaest sitnoslika* iz *Časoslova Alfonsa I. d'Este* Mattea da Milana; *Bogorodica s Djetetom u apsi*di Monogramista VIE; *Prijestolje Milosti* Majstora slike *Virgo inter Virgines*; *Rođenje* i *Poklonstvo pastira* Majstora Nošenja križa iz Douaija, moguće Majstora J. Kocka; *Bogorodica s Djetetom* pripisana Jörgu Breuu Starijem; *Kermes* Davida Teniersa Mlađega i *Posjet porodilji* Jana Josefa Horemansa Mlađega) te osam studija Borivoja Popovčaka (za slike *Madame Récamier* Antoine-Jean Grosa; *Portret kralja Charlesa X.* Jean-Baptistea Paulina Guérina; *Portret kontese d'Albany* Jean-Pierrea Sint-Oursa; za skulpturu *Portret marquisa de Piennesa* Jean-Baptistea Carpeauxa; za slike *Krajolik* Jean-Baptiste-Camillea Corota; *Potok u Puits Noireu* Jean-Désiré-Gustavea Courbeta; *Krajolik* Charel-Françoise Daubignyja; *Krajolik s vjetrenjačama* Alexandre-Gabriela Decampsa).

Užitak je čitati studije i gledati odabrana djela iz Strossmayerove galerije starih majstora i njihove odabrane detalje. U mislima mi se na kraju samo vrti jedan zapamćeni dječji uzvik nakon zabavne predstave: "Daj još!" I pljesak, naravno! ×